

основаниям. Подобное противоречие должно быть разрешено в пользу принципиального требования статьи 94 УПК об оценке доказательств по внутреннему убеждению, следовательно, использовать данные о предыдущих судимостях обвиняемого или о совершении им иного правонарушения как доказательства его вины в совершении нового правонарушения, являющегося предметом уголовного производства, невозможно.

Не вполне понятно и содержание ч. 3 ст. 88 УПК о том, что данные об определенных привычках, обычной деловой практике подозреваемого, обвиняемого являются допустимыми для доказывания того, что уголовное правонарушение согласуется с этой привычкой подозреваемого. Что означает признание того, что правонарушение согласуется с привычкой? На наш взгляд, такой вывод никак нельзя рассматривать как доказательство (пусть даже косвенное) вины подозреваемого в совершении правонарушения. Данные о наличии у подозреваемого определенной привычки, деловой практики, как и данные о наличии у него конкретной подготовки, осведомленности не могут рассматриваться как доказательства его вины в совершении преступления, которое требовало наличия определенной подготовки, осведомленности. Эти данные свидетельствуют только о наличии у подозреваемого конкретных навыков, привычек, осведомленности. Если подозреваемый отрицает это, то таким образом можно опровергнуть его неправдивые показания.

Стоянов М. М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук*

ДОСТОВІРНІСТЬ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: АНАЛІЗ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Процес доказування у кримінальному провадженні становить єдиний засіб встановлення фактичних обставин справи, обставин вчиненого кримінального правопорушення. Відповідно до частини другої статті 91 КПК України доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Статтею 94 КПК України встановлено, що слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Таким чином, предметом оцінки є аналіз отриманої в результаті проведення сторонами кримінального провадження процесуальних дій інформації, її відповідності певним вимогам.

Основою прийняття підсумкових процесуальних рішень є достовірне встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Навіть при прийнятті проміжних рішень законодавець орієнтує правозастосовувача на досягнення максимально можливого, в умовах здійснюваного провадження, рівня ймовірного знання.

Питання віднесення достовірності до переліку властивостей доказів у кримінальних справах має неабияке значення до правозастосовної діяльності. Непоодинокими у слідчій та судовій практиці є випадки безпідставної відмови у задоволенні клопотань учасників кримінального провадження з мотивів сумніву в їх відповідності реальній дійсності. Прикладом прийняття подібного рішення є відмова у приєднанні до матеріалів кримінального провадження записів з мережі Інтернет.

Аналіз положень КПК України не дозволяє дійти однозначного висновку стосовно окресленого питання. З одного боку, кримінальне процесуальне законодавство містить нормативне визначення, крім доказів та їх процесуальних джерел, належності та допустимості доказів. Тим самим законодавець орієнтує суб'єктів кримінального провадження на те, що інформація (відомості про факти, фактичні дані) набуває статусу доказу в тому разі, коли встановлюється прямий чи непрямий її зв'язок з обставинами предмета доказування, а також за умови законності її отримання (статті 85, 86 КПК України). З іншого, надане у частині першій статті 84 КПК України визначення поняття доказів містить словосполучення «фактичні дані», що природно вказує на те, що докази мають відповідати такому критерію, як істинність або достовірність. Більш того, частиною третьою статті 358 КПК України встановлено, що якщо долучений до матеріалів кримінального провадження або наданий суду особою, яка бере участь у кримінальному провадженні, для ознайомлення документ викликає сумнів у його достовірності, учасники судового провадження мають право просити суд виключити його з числа доказів і вирішувати справу на підставі інших доказів або призначити відповідну експертизу цього документа. Це положення кримінального процесуального закону знову підкреслює невід'ємну властивість доказів у кримінальному провадженні – достовірність, прямо її називаючи.

Тим не менш, системний аналіз норм КПК України дозволяє стверджувати все ж протилежне. Так, частиною третьою статті 374 КПК України встановлюється, що у мотивувальній частині вироку мають зазначатися підстави для виправдання обвинуваченого з зазначенням мотивів, з яких суд відкидає докази обвинувачення (у разі визнання особи виправданою), а також докази на підтвердження встановлених судом обставин, а також мотиви неврахування окремих доказів (у разі визнання особи винуватою). Неврахування доказів, як видається, здійснюється на підставі встановлення відсутності такої характеристики як достовірність. Але при цьому КПК України називає такі дані доказами (Кримінальний процесуальний кодекс

України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. – Х.: Одиссей, 2013. – 1104 с.).

Крім того, відповідно до частини третьої статті 93 КПК України сторона захисту, потерпілий здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів. Знову таки, законодавець орієнтує суб'єктів провадження (процесу доказування) на отримання відповідно до чинного законодавства відомостей про обставини вчиненого кримінального правопорушення, які набувають форму доказів навіть до вирішення питання про їх відповідність реальній дійсності. Але, слід зазначити, що такий стан речей аж ніяк не повинен дезорієнтувати правозастосовні органи на отримання інформації, яка не відповідатиме дійсності. Згідно, наприклад, частини третьої статті 370 КПК України обґрунтованим є судове рішення, ухвалене судом на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом.

Отже, наведена характеристика доказів – достовірність – повинна, на наш погляд, остаточно визначатися безпосередньо перед ухваленням підсумкового процесуального рішення та у сукупності з усіма іншими доказами. У протилежному випадку досить велика небезпека передчасного визнання доказу недостовірним, що спричинить за собою необґрунтовану відмову від його використання в доказуванні у справі. Власне, призначення всіх попередніх вимог полягає в тому, щоб забезпечити достовірність відомостей. Разом з тим зазначений критерій оцінки доказів має самостійне значення.

Гуртієва Л. М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук*

ПРАВОТВОРЧИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМОДІЇ НОРМ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ТА МОРАЛЬНІСНИХ ПРИНЦИПІВ В ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ

Взаємодія норм кримінально-процесуального права та моральнісних принципів (зокрема, гуманізму, справедливості, милосердя, поваги до честі та гідності людини та ін.) в процесі доказування реалізується як у правотворчому, так й у правозастосовному аспектах (тобто на законодавчому та у правозастосовному рівнях).